

דגם תשובות ומסקנות מבגרות חורף 2021 (34281)

פרק ראשון

חוקי מענה – התלמיד נדרש לענות על 2 סעיפים. כל סעיף 7 נקודות.

הנחיות לכתיבת תשובה:

ציין- זיהוי המושג

הצג- הגדרה של המושג על כל רכיביו

הסבר- ביסוס: (ציטוט המשפט המתייחס לאחד מרכיבי ההגדרה)

קישור: הציטוט לרכיב בהגדרה.

- בפרק זה, רוב התלמידים מזהים נכון את המושג הרלוונטי אך חלקם לא מציגים את כל רכיבי ההגדרה ו/או לא מקשרים בין הציטוט לרכיב בהגדרה.

1. במפרץ חיפה יש מפעלי תעשייה רבים הגורמים לזיהום של האוויר והמים. תושבים המתגוררים באזור מתלוננים כבר זמן רב על מפגעי ריח בלתי נסבלים ועל זיהום המים. לדבריהם, כל אלה גורמים לתחלואה רבה. כמו כן התושבים מזהירים כי בכמה מן המפעלים יש מכלי דלק ענקיים שעלולים להתפוצץ במקרה של תקלה. ובכך לסכן תושבי האזור.

בעקבות תלונות אלה, נערך דיון באחת מוועדות הכנסת. לדיון הוזמנה השרה העומדת בראש המשרד להגנת הסביבה, שמופקד בין השאר על פיקוח ואכיפה בתחום איכות האוויר ובתחום החומרים המסוכנים. השרה נתבקשה להסביר כיצד מתכוונים במשרדה לפתור את הבעיה. השרה השיבה כי היא מוטרדת מכמויות החומרים המסוכנים באזור המפרץ, וכדי למנוע אסון העלול להתרחש היא תפעל לגיבוש תוכנית לפינוי המפעלים ממפרץ חיפה. היא מקווה כי בתוך עשר שנים ייסגרו המפעלים במקום זה.

א. ציין והצג את הזכות של תושבי מפרץ חיפה שנפגעת לטענתם. הסבר כיצד זכות זו נפגעת על פי הקטע.
ב. ציין והצג את סוג האחריות (אחריות משותפת או מיניסטרילית) שבאה לידי ביטוי בדיון שנערך בוועדת הכנסת. הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

ציין: הזכות לחיים וביטחון/שלמות הגוף

הצג: (2 רכיבים)

- אין לפגוע בחייו ובגופו של אדם / לכל אדם זכות לחיות ללא חשש מפגיעה פיזית או נפשית.

-חובת המדינה להגן על כל בני האדם החיים בשטחה מפני פגיעה בחייהם ובגופם בידי אחרים.

הסבר: ציטוט: " מפגעי הריח הבלתי נסבלים וזיהום המים גורמים לתחלואה רבה / כמו כן התושבים מזהירים כי בכמה מן המפעלים יש מכלי דלק ענקיים שעלולים להתפוצץ במקרי של תקלה, ובכך לסכן את תושבי האזור.

קישור: התלמיד הבין שמפגעי הריח גורמים לתחלואה רבה / בחלק מהמפעלים יש מכלי דלק העלולים להתפוצץ ובכך לסכן את התושבים ובכך ישנו חשש לפגיעה פיזית בחייהם של התושבים / בני אדם.

או

המדינה אינה ממלאה את חובתה להגן על בני אדם בשטחה.

הערה:- תלמידים רבים בחרו לענות על שאלה זו. מחציתם ענו בצורה טובה ואף מצטיינת. עם זאת ישנם

תלמידים שקבלו ציון שלילי.

-יש תלמידים שלא ציטטו נכון ו/או לא קישרו בין הציטוט לרכיב בהגדרה אלא חזרו במילים שלהם על הציטוט. יש להדגיש לתלמידים שבהסבר הם צריכים לצטט את המשפט המתאים ולקשר בין הציטוט לרכיב המתאים בהגדרה.

א. ציין: אחריות מיניסטריאלית

הצג: (3 רכיבים)

- מה?** לכל שר בממשלה יש אחריות על המשרד שעליו הוא מופקד/ לנושאים שבתחום משרדו/ לפעולות סגל עובדיו (גם אם נעשו שלא בידיעתו)
- כלפי מי?** כלפי הכנסת והממשלה.
- איך בא לידי ביטוי?** חובתו של כל שר לדווח בכנסת על פעולות משרדו/ להשיב על שאלות ועל הצעות לסדר היום הקשורות לתחום משרדו/ לתקן בעיות שבתחום משרדו.
- הסבר:** ציטוט: " לדיון הוזמנה השרה העומדת בראש המשרד להגנת הסביבה, שמופקד בין השאר על פיקוח ואכיפה בתחום האוויר ובתחום החומרים המסוכנים / השרה נתבקשה לסביר כיצד מתכוונים במשרדה לפתור את הבעיה. / השרה השיבה כי היא מוטרדת מכמויות החומרים המסוכנים באזור המפרץ, ודי למנוע אסון העלול להתרחש, היא תפעל לגיבוש תוכנית לפינוי המפעלים ממפרץ חיפה."
- קישור:** הזמנת השרה לדיון כדי להסביר כיצד משרדה מתכוון לפתור את הבעיה היא ביטוי לאחריות של כל שר כלפי הכנסת / חלק מחובתו של כל שר לדווח לכנסת על פעולות משרדו.

או

גיבוש תוכנית לפינוי מפעלים הוא ביטוי לתיקון בעיות שבתחום משרדה.

הערה: -מחצית מתלמידים ענו על השאלה. מרביתם קיבלו ציון טוב על השאלה. עם זאת כשליש מבין העונים על השאלה קיבלו ציון שלילי.

-תלמידים ציינו נכון אך הציגו באופן חלקי ולא קישרו בין הציטוט לרכיב בהגדרה.

2. " האסי" הוא כינוי לקטע נחל עמל הזורם סמוך לבתי מגורים באחד הקיבוצים בצפון הארץ. בעת האחרונה התעוררה מחלוקת ציבורית בנוגע לגישה של מבקרים לקטע הנחל. שומרים מטעם הנהלת הקיבוץ עמדו בשער ומנעו ממבקרים ומתושבים של יישובים סמוכים להיכנס לקיבוץ כדי להגיע לקטע הנחל. הדבר עורר את כעסם של מבקרים. הם טענו כי השומרים שמונעים מהם את הגישה לנחל פוגעים באחת מזכויות היסוד שלהם. כדי לפתור מחלוקת זו, יזמו ראשי היישובים באזור פגישה עם הנהלת הקיבוץ. בעקבות הפגישה הם פרסמו הודעה שבה נאמר כי הצדדים החליטו לפעול בשיתוף מלא מתוך רצון לשמור על חיים בשכנות טובה וכי מעתה הקיבוץ יקצה למבקרים אזור מסוים, מרוחק מבתי המגורים. פתרון זה יאפשר למבקרים לבלות בנחל בלי להפריע לתושבי הקיבוץ.
- א. ציין והצג את הזכות של המבקרים שנפגעת לטענתם. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
- ב. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שבא לידי ביטוי בהודעה שפרסמו ראשי היישובים והנהלת הקיבוץ. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

א. ציין : חופש התנועה

הצג (2 רכיבים)

-לכל אדם זכות לנוע כרצונו / באופן חופשי

-ממקום למקום / להימצא בכל מקום / לצאת ולהיכנס למדינה

הסבר- ציטוט: שומרים מטעם הנהלת הקיבוץ עמדו בשער ומנעו ממבקרים ומתושבים של יישובים סמוכים להיכנס לקיבוץ כדי להגיע לקטע הנחל. / הם (המבקרים) טענו כי השומרים שמונעים מהם את הגישה לנחל פוגעים באחת מזכויות היסוד שלהם.

קישור: מניעת כניסה / גישה לנחל היא פגיעה בזכות לנוע ממקום למקום באופן חופשי / להימצא בכל מקום, ולכן חופש התנועה של המבקרים נפגע.

הערה: הרוב המוחלט של התלמידים ענו על השאלה. ענו בצורה טובה ואף מצטיינת.

ב. ציין- עקרון ההסכמיות

הצג (3 רכיבים)

-הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה

-על כללי משחק / על אופייה הבסיסי של החברה והמדינה

-מחזקת את היציבות השלטונית והחברתית במדינה / חיים משותפים למרות המחלוקות

הסבר: ציטוט : בסופה (של הפגישה) פרסמו הודעה בה נאמר כי כל הצדדים החליטו לפעול בשיתוף מלא מתוך רצון לשמור על חיים בשכנות טובה וכי מעתה הקיבוץ יקצה למבקרים אזור מסוים, מרוחק מבתי המגורים, והוא יהיה פתוח לכול. פתרון זה יאפשר למבקרים לבוא לבלות בנחל בלי להפריע לתושבי הקיבוץ.

קישור: ההחלטה לפעול בשיתוף פעולה כדי לשמור על שכנות טובה הוא ביטוי להסכמה בין הצדדים והקבוצות המעורבים במחלוקת הציבורית שהתעוררה

א:

הקצאת אזור מסוים עבור המבקרים, המרוחק מבתי המגורים, הוא ביטוי לקביעת כללי משחק שיאפשרו חיים משותפים למרות המחלוקת הציבורית שהתעוררה.

א:

החלטה לפעול בשיתוף פעולה מתוך רצון לחיות יחד הוא ביטוי לחיים משותפים למרות המחלוקת.

הערה: חלק ניכר מהתלמידים לא שולטים ברכיבי ההגדרה ולא מקשרים בין הציטוט המתאים לרכיב בהגדרה אלא חוזרים שוב במילים שלהם על הציטוט.

פרק ב - שאלות ידע פשוטות (משאלות 7-3) תלמידים נדרשו לענות על 2 שאלות.

הנחיות לכתיבת תשובה: על התלמידים לענות על שאלות הידע במספר משפטים תוך התייחסות לרכיבים העיקריים של המושג.

שאלת השוואה: התלמידים נדרשים למיומנות של השוואה- למצוא תבחין + השוואה ע"פ התבחין תוך שימוש במילות השוואה (לעומת / ואילו)

3. **שתי הצדקות להקמת מדינת ישראל:**

הצדקה היסטורית

תשובה מלאה כוללת הכללה + 1 דוגמא מלאה או שתי דוגמאות מלאות.

הכללה: הצדקות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הקשורות לאירועים היסטוריים דוגמאות:

- בה הוא קם התעצב ויצר נכסי תרבות ובראשם התנ"ך
- במהלך הגלות העם המשיך בתקוה ובמאמץ לשוב לארץ ישראל
- נעשה מאמץ לשיבה לארץ בדורות האחרונים שהביא להקמת ישוב גדול ומבוסס
- השואה הוכיחה את ההכרח בפתרון בעיית האנטישמיות על ידי מדינה יהודית
- השתתפות היישוב היהודי במלחמת העולם השנייה הקנתה לו את הזכות להימנות על העמים באו"ם

הצדקה בין-לאומית (משפטית).

הכללה: הצדקה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הנובעת מתמיכה/ הכרה בינלאומית בזכותו העם היהודי למדינה בארץ ישראל /-החלטות רשמיות של מדינות וגופים בינלאומיים - הצהרת בלפור, כתב המנדט, החלטת האו"ם על החלוקה (החלטה 181)

מרבית התלמידים ענו יפה על השאלה.

4. **שני המאפיינים של שיטת הבחירות בישראל.**

יחסית (שני רכיבים)

חלוקת המושבים בפרלמנט יחסית (בקירוב) למספר הקולות שבהם זכתה כל רשימת מועמדים/ כל מפלגה - בתנאי שהמפלגה עברה את אחוז החסימה

רשימתית (שני רכיבים)

מצביעים למפלגה שלה **רשימת מועמדים** (קבועה מראש או המושפעת מהצבעת הבוחרים) דרכים רווחות לקביעת הרשימה: בחירות מקדימות (פריימריז)/ בחירות במוסדות המפלגה/ ועדה מסדרת/ ראש הרשימה.

הערה: מרבית התלמידים ענו יפה על המושג.

5. **המושג: הסדר הסטטוס-קוו.** (מטרה + הנושאים שבהסדר)

מטרה-ההסדר להכרעה במחלוקות בסוגיות דת ומדינה (שיסודו מיוחס למכתב הצהרת כוונות מ 1947 - שנשלח מהנהלת הסוכנות היהודית למפלגת אגודת ישראל)

-נועד למנוע העמקת מחלוקות בין דתיים לחילוניים ולאפשר חיים משותפים במדינה שעתידה לקום.

עוסק בהסדרת ארבע סוגיות מרכזיות של דת ומדינה : 1. הגדרת השבת כיום המנוחה במדינת ישראל

ליהודים. 2. מטבח כשר במוסדות ממלכתיים. 3. נישואין וגירושין של יהודים יתנהלו בהתאם להלכה. 4. מתן אוטונומיה לזרם החינוך הדתי.

הערה: מרבית התלמידים מכירים את רכיבי ההגדרה

6. אחת מן הדרכים האלה, שהמדינה נוקטת כדי להגן על הביטחון והדמוקרטיה:

מעצר מנהלי (3 רכיבים)

- מהו המעצר: מעצר מניעת/ מידי ללא הליך פלילי רגיל כנגד העצור/ גם בלי שהוא מואשם בביצוע עבירה כלשהי
- מטרה: למנוע פגיעה בביטחון הציבור/ בטחון המדינה/ זכות לחיים וביטחון של אזרחי המדינה
- מגבלות: הליך הנתון לביקורת רבה בשל הפגיעה הקשה בזכויות ולכן חלות עליו הגבלות בחוק (בסמכות שר הביטחון בלבד לבצע מעצר מנהלי לפרק זמן ארוך, תקף לתקופה של 6 חודשים וניתן להארכה) / נתון לביקורת שיפוטית של בג"צ.

א:

חוקת חירום (נדרשים 3 רכיבים. רכיב 1+3 הם רכיבי חובה)

-הממשלה מוסמכת להתקין תקנה לשעת חירום
-לטובת הגנת המדינה/ ביטחון הציבור/ קיום אספקה ושירותים חיוניים
- ייחודן בכך שאף שהן חוקת משנה, הן יכולות לגבור על הוראות חוק (למעט חוקים חסינים כמו ח"י: כבוד האדם וחירותו, ח"י חופש העיסוק וח"י: הכנסת)
- לפי החוק בישראל ניתן להתקין רק כאשר מוכרז מצב חירום במדינה (ע"י הכנסת). בפועל, מאז הקמת המדינה מוכרז בה על ידי הכנסת מצב חירום - ההכרזה מחודשת אחת לשנה.

הערה: כמחצית מהתלמידים ענו בצורה טובה על השאלה. שליש מהתלמידים קיבל ציון שלילי. כלומר ישנם תלמידים שלא מכירים/ בקיאים בנושא זה.

7. (שאלת השוואה) נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין עבריינות פלילית רגילה לבין עבריינות שלטונית אישית.

נקודת דמיון

-המניע- בשני סוגי העבריינות המניע הוא אינטרס אישי.
-מבצע העבירה אינו מוכן לשאת בתוצאות מעשיו.
-יחס החברה והמדינה- שני סוגי העבריינות נתפסים באופן שלילי, והמדינה תפעיל אמצעי אכיפה.

הבדל

מבצע העבירה (תבחין)- בעבריינות פלילית רגילה מבצע העבירה יכול להיות כל אדם, ואילו בעבריינות שלטונית אישית מבצע העבירה הוא נושא משרה ציבורית / נבחר / ממונה תוך ניצול מעמדו.

הערה: חלק מהתלמידים התייחסו בנקודת דמיון לעברה על החוק. עברה על החוק קיימת בכל סוגי העבריינות ולא מאפיינת רק את העבריינות הפלילית הרגילה ואת העבריינות השלטונית האישית. יש לרשום בעבריינות שלטונית את ניצול המעמד של נושא המשרה הציבורית.

שאלות אשכול – שאלות 8-13. על התלמידים להציג את רכיבי כל מושג ולקשר בין שני המושגים.

8. אשכול העולם היהודי.

הצג את המחלוקת בין דתיים לבין חילונים בנוגע לשילוב חקיקה דתית בחוקי המדינה.

הצג את הזכות לחירות.

הסבר כיצד הזכות לחירות באה לידי ביטוי במחלוקת שהצגת.

המחלוקת בחברה בנוגע לשילוב חקיקה דתית בחוקי המדינה. (הצגת הסבר של כל אחד מהצדדים למחלוקת על שילוב חקיקה דתית)

התומכים בחקיקה דתית רואים בכך אמצעי לעיצוב דמותה של ישראל כמדינה בעלת ערכים יהודיים דתיים ולאומיים במרחב הציבורי / להשתלב בחברה בישראל / לעצב את אופייה היהודי של המדינה.

המתנגדים לשילוב חקיקה דתית בחוקי המדינה, שואפים לעצב את ישראל כמדינה ליברלית חילונית ולכן אינם מעוניינים בחקיקה שמבוססת על ההלכה דתית העלולה לפגוע לדעתם בזכויות מסוימות / לגרום לכפייה דתית / השנאת הדת

הזכות לחירות. (נדרשים 2 רכיבים)

לכל אדם זכות לחיות / להחליט / לעשות / לפעול / להימנע מפעולה / לבחור / לעצב את אישיותו על פי רצונו החופשי (נדרשות 2 פעולות) מן הזכות לחירות נגזרות חירויות כמו: חופש הביטוי, חופש המחשבה והמצפון, חופש התנועה, חופש העיסוק, חופש הדת וחופש מדת ועוד (נדרשים לציין לפחות 2 נגזרות של הזכות לחירות)

קישור: הסבר כיצד הזכות לחירות באה לידי ביטוי במחלוקת שהצגת.

התומכים בשילוב חקיקה דתית טוענים שחלק מחוקים אלו נועדו לאפשר לקיים אורח חיים על פי ההלכה למי שמעוניין בכך / לממש את חופש הדת, חופש המצפון/ לעצב את חייו.

א

המתנגדים לשילוב חקיקה דתית טוענים שחקיקה דתית יוצרת כפייה דתית / לא מאפשרת לאדם לבחור לחיות את חייו כרצונו ופוגעת בחירויות כגון: חופש מדת, חופש מדת, חופש המצפון.

הערה:- חלק מהתלמידים לא ענו כראוי על השאלה שהתייחסה לסיבה למחלוקת על החקיקה הדתית בישראל וכן תלמידים רבים לא הגדירו באופן מלא את הזכות לחירות. מורים שבחרים ללמד אשכול זה צריכים ללמד את כל הנושאים המופיעים בטבלת האשכולות.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג את המושג **תרבות פוליטית דמוקרטית**.

הצג את המושג **חופש המידע**.

הסבר כיצד חופש המידע תורם לחיזוקה של התרבות הפוליטית הדמוקרטית.

תרבות פוליטית דמוקרטית. (נדרשים 2 רכיבים)

ערכים, אמונות וצורות התנהגות המבטאים הזדהות עם עקרונות הדמוקרטיה

בניהם ניתן למנות רמה גבוהה של השתתפות בבחירות והשתתפות אזרחית, קבלת הכרעת הרוב / כרה בשלטון החוק והפנמת ערכים כמו פלורליזם, סובלנות (2 דוגמאות)

תרבות פוליטית דמוקרטית והחינוך אליה מחזקים את היציבות של המדינה הדמוקרטית.

חופש המידע. (2 רכיבים : קבלת מידע , פרסום המידע ע"י המדינה)

רכיב מלא- זכותו של הפרט לדרוש מידע ולקבל מידע מרשויות השלטון

חובה על המדינה לספק לפרט מידע המצוי ברשותה על מנת שיוכל לגבש את עמדותיו כולל נושאים הקשורים להתנהלות המדינה ופעולות השלטון / המידע מאפשר לציבור לבקר את השלטון, לפקח עליו, להביע תמיכה במעשיו או להתנגד להם.

קישור: הסבר כיצד חופש המידע תורם לחיזוקה של התרבות הפוליטית הדמוקרטית :
חובת המדינה לספק לכל אזרח מידע המצוי ברשותה בנוגע לנושאים הקשורים להתנהלות המדינה והשלטון, מאפשר
לאזרחים להיות מעורבים בנעשה במדינה / לקבל החלטות מושכלות / מחזק את ההשתתפות האזרחית / תורם
לחיזוק והפנמת ערכים דמוקרטיים, ובכך מחזק את התרבות הפוליטית הדמוקרטית.
הערה: **תלמידים רבים לא שולטים במושג תרבות פוליטית דמוקרטית.**

10. **אשכול: בחירות ומפלגות**

-הצג את שיטת הממשל הנשיאותי.

-הצג את עקרון הפרדת הרשויות.

-הסבר כיצד עקרון הפרדת הרשויות מתממש בממשל הנשיאותי.

ממשל נשיאותי: (נדרשים 2 רכיבים)

- הנשיא הוא ראש הרשות המבצעת.

- נבחר ישירות בידי האזרחים.

- האזרחים בוחרים בנפרד גם חברי פרלמנט.

- הנשיא ממנה בעצמו את חברי הרשות המבצעת והם אחראים בפניו.

- הנשיא אינו יכול לפזר את בית הנבחרים / ובית הנבחרים אינו יכולים להדיח את הנשיא

- הנשיא מחזיק בסמכויות ייחודיות: הטלת ווטו, מצביא העליון של הצבא, מינוי שופטים בבית המשפט העליון.

עקרון הפרדת הרשויות (נדרשים 3 רכיבים)

פיצול: פיצול הכוח השלטוני לשלוש רשויות: מחוקקת, מבצעת ושופטת

מטרה: במטרה להגביל את השלטון / למנוע את ריכוז הכוח בידי גורם שלטוני אחד / לקדם הגנה על זכויות האדם

איך בא לידי ביטוי: לכל רשות סמכויות ייחודיות בתחומה אך לא מוחלטות / עירוב סמכויות, ומתקיימים בין הרשויות יחסי איזון, ריסון, פיקוח ובקרה/ איזונים ובלמים.

קישור: כיצד עקרון הפרדת רשויות מתממש בשיטת ממשל נשיאותי (נדרשת אחת מהאפשרויות)

- עוצמתו של הנשיא מוגבלת על ידי כוחם של הפרלמנט / הקונגרס, ומתקיימת הפרדה באיוש תפקידים בין הרשות המבצעת לבין הרשות המחוקקת.

- הנשיא לא יכול להיות מודח ע"י הפרלמנט / ובית הנבחרים אינם יכולים להדיח את הנשיא

- ביכולת של הנשיא להטיל וטו על החלטות של הפרלמנט/ הסנאט יכול לבטל את הוטו ברוב של שני שלישים

- מאחר והנשיא והרשות המבצעת אינם חלק מהפרלמנט אלא נפרדים ממנו יכולה להתקיים ביקורת הדדית / איזון וריסון הדדיים בין הרשויות .

הערה: חלק מהתלמידים לא מבדילים בין עקרון הגבלת השלטון לעקרון הפרדת רשויות. הם לא קישרו להפרדת רשויות ולעוצמת הנשיא. יש לחדד לתלמידים שההגדרה לעקרון הפרדת רשויות שונה מההגדרה של עקרון הגבלת השלטון.

11. אשכול: רשויות מקומיות

-הצג תפקיד אחד של ראש הרשות המקומית ותפקיד אחד של מועצת הרשות המקומית.
-הצג את עקרון הגבלת השלטון.
-הסבר כיצד עקרון הגבלת השלטון מתממש באחד מתפקידי מועצת הרשות המקומית.

תפקיד אחד של ראש הרשות המקומית ותפקיד אחד של מועצת הרשות המקומית.

תפקיד ראש הרשות המקומית-

-ראש הרשות וסגניו הם הגוף המבצע.
-אחראי על ניהול ענייני הרשות, מינוי עובדים והפעלתם.
-אחראי לכך שהחלטות המועצה יבוצעו כהלכה

תפקיד מועצת הרשות המקומית-

-מועצת הרשות היא בית הנבחרים המקומי
-משמשת כגוף מחוקק
-מתווה מדיניות / מנחה ומבקרת

עקרון הגבלת השלטון. (3 רכיבים)

עוצמה: השלטון מחזיק באמצעים (כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה) המעניקים לו עצמה רבה.
ניצול כוח: קיימת סכנה בניצול לרעה של כוחו של השלטון/ בפגיעה בזכויות האדם והאזרח או בזכויות קבוצה
מה עושים: הפרדת הרשויות ואמצעים מוסדיים/ פורמאליים ולא מוסדיים/ בלתי פורמאליים נועדו למניעת עריצות השלטון

קישור: כיצד עקרון הגבלת השלטון מתממש באחד מתפקידי מועצת הרשות המקומית.

-מועצת הרשות המקומית היא גוף מחוקק / מתווה מדיניות. ראש הרשות המקומית כפוף לחקיקה / למדיניות שקבעה המועצה וצריך לפעול על פיה.
-במועצת הרשות פועלות וועדות העוסקות בנושאים שונים כמו וועדה לענייני ביקורת שהיא מוסד ביקורת פנימי שמטרתו להבטיח מנהל תקין ולוודא את חוקיות הפעולות
-כל פעולותיו של ראש הרשות כפופות לאישור המועצה / למסגרת התקציב שאישרה המועצה

הערה: תלמידים רבים לא ענו נכון או ענו חלקית על תפקיד ראש הרשות המקומית ותפקיד מועצת הרשות המקומית. מורה שבוחר ללמד אשכול זה, חייב להעמיק ולהתייחס לכל הנושאים הנדרשים באשכול בהלימה לטבלה.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

-הצג את שני התפקידים של היועץ המשפטי לממשלה.

-הצג את עקרון הגבלת השלטון.

- הסבר כיצד עקרון הגבלת השלטון בא לידי ביטוי באחד מתפקידיו של היועץ המשפטי לממשלה.

שני תפקידים של היועץ המשפטי לממשלה.

ראש התביעה הכללית - אחראי על העמדה לדין של כל עבריו
מתן ייעוץ משפטי לממשלה ולרשויות השלטון - מעניק ייעוץ משפטי לממשלה ולכל גוף הכפוף לה, בנוגע לכל פעולה שהיא מבצעת או נמנעת מלבצע / מעניק ייעוץ בנוגע ליוזמות חקיקה ממשלתית/ גיבוש עמדת הממשלה ביחס להצעות חוק פרטיות.

ייצוג המדינה בהליכים משפטיים שאינם פליליים - מופקד על ייצוג הממשלה כאשר היא או השרים נדרשים להשיב בבית משפט על עתירות לבג"ץ / מופקד על ייצוג הממשלה בתביעות אזרחיות שבהן המדינה תובעת או נתבעת
התייצבות בהליכים משפטיים שהמדינה אינה צד בהם אך יש אינטרס או השלכות ציבוריות.

עקרון הגבלת השלטון (3 רכיבים)

עוצמה: השלטון מחזיק באמצעים (כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה) המעניקים לו עצמה רבה.
ניצול כוח: קיימת סכנה בניצול לרעה של כוחו של השלטון / בפגיעה בזכויות האדם והאזרח או בזכויות קבוצה
מה עושים: הפרדת הרשויות ואמצעים מוסדיים / פורמאליים ולא מוסדיים/ בלתי פורמאליים נועדו למניעת עריצות השלטון

קישור: כיצד עקרון הגבלת השלטון מתממש באחד מתפקידיו של היועץ המשפטי לממשלה:

כראש התביעה הכללית הוא אחראי להעמדה לדין של כל עבריו, גם של נציגי שלטון. במקרה של כתב אישום נגד אנשי שלטון היועץ חייב לאשר את כתב האישום בעצמו וכך מונע את עריצות השלטון/ מונע ניצול סמכויות לרעה.

היועץ הוא הפרשן המוסמך של החוק כלפי גופי המדינה/ מיעץ לממשלה: בהכנת הצעות חוק, מוודא כי הצעות החוק תואמות את עקרונות היסוד וכך מונע עריצות השלטון / פגיעה בזכויות אדם
בהיותו מופקד על ייצוג המדינה בבג"ץ, היועץ המשפטי לממשלה יכול לסרב לייצג את המדינה בבג"ץ כאשר הממשלה מסרבת לקבל את המלצותיו בנוגע לפעולות הפוגעות בשלטון החוק או בעקרונות או בזכויות יסוד. ובכך הוא מונע את עריצות השלטון.

הערה: מרבית התלמידים שענו על שאלה זו קיבלו ציון חיובי ואף חלקם הצטיינו.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

אחרי שלוש מערכות בחירות ללא הכרעה, הושבעה במאמץ רב ממשלה ובה שני ראשי ממשלה: אחד מכהן והאחר חליפי. מרגע שהורכבה הממשלה חבריה נדרשו לגשת מייד למלאכת הכנת תקציב ולקבוע תוכנית עבודה להתמודדות עם המשבר הכלכלי, הבריאותי והחינוכי. כמו כן היה עליהם להתמודד עם האתגר של איחוי וריפוי בתחום החברתי, שכן זוהי תקופה של עימות ומחלוקת ושל האשמות הדדיות בין חלקים שונים בחברה. נוסף לעיסוק של הממשלה בעניינים אלה בטווח הקצר, עליה לעסוק בעניינים אלה גם לטווח הארוך למען עתידה של מדינת ישראל.

העניין העיקרי שבהם הוא הדרך הראויה להתמודד עם המצב הכלכלי בתקופה הנוכחית. מגפת הקורונה הביאה לא רק למשבר בתחום הבריאות אלא גם לסגירת עסקים ולפיטורי עובדים רבים. על הממשלה לנקוט צעדים לפתרון בעיות אלה. אני סבור כי על המדינה להעדיף ייצור מקומי על פני ייבוא של תוצרת חוץ, להגן על העובדים השכירים ולספק תמיכה כלכלית ראויה לעצמאים. כמו כן על המדינה להגדיל את היקף השירותים שהיא מעניקה לתושבים ולצמצם את היקף השירותים שהיא מעבירה לידי גופים פרטיים ועמותות.

עניין חשוב נוסף הוא אופייה הלאומי של מדינת ישראל. ישראל היא מדינה יהודית והיא מבוססת על הערכים והמסורת של העם היהודי, אך בצד היותה יהודית היא גם מחויבת לזכויותיהם של כל האזרחים החיים בה. לדעתי, יש לחזק את המחויבות הזאת ולשתף את האזרחים הערבים שותפות מלאה בכלכלה ובפוליטיקה.

סוגיה אחרת נוגעת לשיטת הממשל בישראל. מערכות הבחירות האחרונות הסתיימו ללא הכרעה והן משקפות את הבעייתיות בשיטה זו, שלא תמיד מאפשרת הקמת ממשלה יציבה. לכן יש לבחון מחדש את שיטת הממשל: הגיעה העת להנהיג רפורמה באופן בחירת הנציגים לכנסת, למשל שרוב חברי הכנסת ייבחרו על פי השיטה הארצית הקיימת כיום, ושאר חברי הכנסת ייבחרו על פי אזורים. באופן זה, בכל אזור במדינה יהיו חברי כנסת שיפעלו למען בוחריהם ויבטאו את האינטרסים והרצונות שלהם, וכך יתחזק הקשר בין הציבור לבין נבחריו, וחשוב מכול: שיטת ממשל זו תבטיח חידוש אמון הציבור ויציבות במערכת הפוליטית. (מעובד על פי שמעון שטרית, "עוד נראה אם הממשלה שאין לה אח ורע בהיסטוריה תתפקד כהלכה", 3/6/2020, מעריב; ועל פי שמעון שטרית, "שובר שוויון: שיטות הבחירה שיחזקו את היציבות השלטונית בישראל", 6/7/2020, מעריב)

13. הצג את הגישה הכלכלית-חברתית הסוציאל-דמוקרטית. הסבר כיצד גישה כלכלית-חברתית זו באה לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את העמדה ("החלום") מדינת לאום יהודית-אתנית-תרבותית דמוקרטית. הסבר כיצד עמדה זו באה לידי ביטוי בקטע.

15. הצג שני תפקידים של הכנסת. הסבר כיצד אחד מתפקידי הכנסת בא לידי ביטוי בקטע.

בפרק זה התלמידים עונים על שתי שאלות.
הנחיות לכתיבת תשובה: בכל שאלה יש להציג את רכיבי המושג הנדרש, לצטט ציטוט המבטא את המושג ולקשר בין הציטוט לאחד מרכיבי ההגדרה. (תלמידים רבים לא מקשרים לרכיב בהגדרה אלא חוזרים במילים שלהם על הציטוט)

13. הגישה הכלכלית חברתית הסוציאל דמוקרטית. (נדרשים 3 רכיבים)

- **ערך:** מדגישה את השוויון החברתי-כלכלי (על פני החירות הכלכלית) / מקדמת בשם הסולידריות שוויון כלכלי/ צמצום פערים
- **אחריות:** במקרה הצורך הפרט יכול להישען על סיוע חברתי-כלכלי מהמדינה/ הדגשת האחריות של המדינה כלפי החלש / תמיכה במיסוי גבוה על העשירונים העליונים.
- **מעורבות:** המדינה מעורבת בתחום החברתי-כלכלי במידה רבה/ מחויבת ליצור רשת ביטחון סוציאלי רחבה/ מחויבת להבטיח קיום בסיסי בכבוד לכל אדם/ דוגמאות: סבסוד שירותים, הענקת שירותים חברתיים, חקיקה חברתית, הלאמה, קצבאות (שתי דוגמאות מחליפות את ההכללה של מעורבות המדינה בכלכלה)

הסבר-

ציטוט: על המדינה להעדיף ייצור מקומי על פני ייבוא של תוצרת חוץ, / להגן על העובדים השכירים ולספק תמיכה כלכלית ראויה לעצמאים. / על המדינה להגדיל את היקף השירותים שהיא מעניקה לתושבים ולצמצם את היקף השירותים שהיא מעבירה לידי גופים פרטיים ועמותות.
קישור בין הקטע ובין המושג: ההצעה להעדפת ייצור מקומי על פני ייבוא של תוצרת חוץ / הגנה על עובדים שכירים / תמיכה לעצמאים / הגדלת היקף השירותים הם ביטוי לעידוד המעורבות של המדינה בתחום הכלכלי – חברתי, דוגמאות למעורבות המדינה בכלכלה.

או: הדגשת האחריות של המדינה כלפי החלש.

הערה: מרבית התלמידים ענו על שאלה זו כמחצית ענו תשובה טובה ואף מצטיינת. עם זאת כמחצית מבין התלמידים קיבלו ציון שלילי.
-בשאלה המייחסת לגישה חברתית כלכלית מצופה מהתלמיד לרשום בתשובה שמדובר בפאן כלכלי. -תלמידים רבים ציטטו לא נכון. ציטטו ציטוט המתייחס לצעדים שהמדינה צריכה לנקוט. מדינה נוקטת בצעדים בשתי הגישות הכלכליות חברתיות. בנוסף, תלמידים קישרו לצמצום פערים / שוויון כלכלי ובטקסט אין התייחסות לרכיב זה אלא רק לאחריות המדינה ולמעורבות המדינה.

14. העמדה ("החלום") מדינת לאום יהודית אתנית- תרבותית דמוקרטית. (נדרשים שני רכיבים. אחד על

הלאומיות האתנית תרבותית ואחד על הדמוקרטי)

- ישראל היא מדינתו של העם היהודי בארץ ובתפוצות
- המדינה מזוהה ברמה הקולקטיבית עם לאום אתני-תרבותי יהודי ומבטאת את זכותו להגדרה עצמית
- במדיניות ההגירה יש העדפה ללאום היהודי / זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל
- עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה
- מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי בתרבותה של המדינה
- חלק מהסמלים/ המועדים הרשמיים/ החוקים ומוסדות המדינה נותנים ביטוי ליסודות האתניים-תרבותיים היהודיים (מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה וכו')
- לצד הגדרתה העצמית הלאומית יהודית מדינת ישראל מחויבת לשוויון מלא בין אזרחיה ללא הבדל השתייכות לאומית אתנית או דתית
- הריבונות על המדינה מסורה לכל אזרחיה באמצעות הבחירות לכנסת ושאר זכויות האזרח
- במדינה יהיו גם יסודות אזרחיים משותפים לכלל אזרחי המדינה
- יש הכרה גם בזכויות קבוצתיות מסוימות לקבוצות האתניות השונות

הסבר-

ציטוט: ישראל היא מדינה יהודית והיא מבוססת על הערכים והמסורת של העם היהודי, אך בצד היותה יהודית היא גם מחויבת לזכויותיהם של כל האזרחים החיים בה/ לדעת, יש לחזק את המחויבות הזאת ולשתף את האזרחים הערבים שותפות מלאה בכלכלה ובפוליטיקה.

קישור בין הקטע למושג: הערכים והמסורת של העם היהודי הם ביטוי ליסודות האתניים – תרבותיים היהודיים של המדינה. והמחויבות לזכויותיהם של כלל האזרחים היא ביטוי להיותה של ישראל גם מדינה דמוקרטית במחויבות לשוויון מלא לכלל האזרחים / לזכויות אזרח / ליסודות אזרחיים משותפים לכלל האזרחים. // שיתוף האזרחים הערביים שותפות מלאה בכלכלה ובפוליטיקה היא ביטוי למחויבות לשוויון מלא לכלל האזרחים

ובכך יש כאן ביטוי לעמדה של מדינת לאום יהודית אתנית- תרבותית דמוקרטית

הערה: יש ללמד את החלום לעומק. תלמידים רבים ענו לא נכון על השאלה. הגדירו חלקית את החלום, ציטטו חלקית וקישרו באופן חלקי. בשאלה זו יש להתייחס בהצג, בציטוט ובקישור לשני החלקים: **אתנית תרבותית יהודית ודמוקרטית**.

13-שני תפקידים של הכנסת.

- **כינון ממשלה**- הכנסת מכוננת את הממשלה ומוסמכת להצביע אי אמן בממשלה, הכנסת מאשרת בהצבעת אמן את הרכב הממשלה המוצע.
- **חקיקה**- תפקידה העיקרי הוא לחוקק את החקיקה הראשית. החוקים קובעים את דרכי ההתנהגות וסדרי השלטון במדינה.
- **פיקוח וביקורת**- מהווה מנגנון פיקוח פורמאלי/ מפקח ומבקר את מדיניותה ופעולותיה של הרשות המבצעת ע"י: אופוזיציה, ועדות, אישור תקציב, כלים פרלמנטריים
- **ייצוג האזרחים**- הכנסת מייצגת את האינטרסים/ העמדות השונות בחברה/ / האזרחים בוחרים במפלגות המבטאות את העמדות האידיאולוגיות שלהם / ייצוג אזרחים בוועדות הכנסת/ ייצוג ריבונות העם וכלל האזרחים.
- **מינוי בעלי תפקידים**- הכנסת בוחרת, ממנה בכירים כמו נשיא המדינה ומבקר המדינה / חברי כנסת שותפים בגופים בוחרים של שופטים, דיינים, קאדים, חברים במועצות שונות.
- **כינון חוקה** – הכנסת מהווה רשות מכוננת האחראית על הכנת חוקה באמצעות חקיקת חוקי יסוד.

הסבר-

ציטוט: בכל אזור במדינה יהיו חברי כנסת שיפעלו למען בוחריהם ויבטאו את האינטרסים והרצונות שלהם, וכך יתחזק הקשר בין הציבור לבין נבחריו.

קישור בין הקטע למושג: תפקיד הכנסת כמייצגת את העמדות השונות בחברה יתממש באמצעות חברי כנסת המייצגים אזורים שונים

הערה: תלמידים רבים לא בקיאים בתפקידי הכנסת. תלמידים ציטטו משפט שגוי . בקטע זה הציטוט מתאים רק לתפקיד ייצוג האזרחים.

פרק רביעי

עונים על שאלה אחת משאלות 16-18 ושאלה אחת משאלות 19-20 .

הנחיות לכתובת תשובה: בפרק זה בשאלות 16-18 יש לציין את המושג, להציג את כל רכיבי ההגדרה, לצטט את המשפט המבטא את רכיבי ההגדרה ולקשר בין הציטוט לרכיב המתאים בהגדרה.

16. בעקבות ההסכם בין ישראל לאיחוד האמירויות הערביות, פנתה השרה העומדת בראש משרד התפוצות לאנשי הקהילה היהודית שם, ואמרה להם כי מדינת ישראל מעוניינת לסייע להם בתחום החינוך היהודי. הסיוע בתחום זה הוא חלק מתוכנית ייחודית שיזם משרד התפוצות. תוכנית זו תתרום לחיזוק הקשר בין מדינת ישראל ליהודים ברחבי העולם ולביסוס ייחודה של ישראל בהיותה מדינה יהודית. ציין והצג את **חוק היסוד** שעליו מתבססת הפנייה לאנשי הקהילה היהודית. הסבר כיצד חוק יסוד זה בא לידי ביטוי בקטע.

חוק היסוד שעליו מתבססת הפנייה לאנשי הקהילה היהודית.
ציין- חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי (חוק הלאום).

על התלמיד להציג הכללה + דוגמה מלאה (את כל הסעיף)

הצג: החוק מעגן את אופייה היהודי של מדינת ישראל – הכללה

סעיף 1- (א) ארץ ישראל היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי, שבה קמה מדינת ישראל.
(ב) מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי, שבה הוא מממש את זכותו הטבעית, התרבותית, הדתית וההיסטורית להגדרה עצמית.
(ג) מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי.

סעיף 2- (א) שם המדינה הוא "ישראל".
(ב) דגל המדינה הוא לבן, שני פסי תכלת סמוך לשוליו, ומגן דוד תכול במרכזו.
(ג) סמל המדינה הוא מנורת שבעת הקנים, עלי זית בשני צדדיה, והמילה "ישראל" למרגלותיה.
(ד) המנון המדינה הוא "התקווה".
(ה) פרטים לעניין סמלי המדינה ייקבעו בחוק.

סעיף 3 - ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.
סעיף 4 - (א) עברית היא שפת המדינה.
(ב) לשפה הערבית מעמד מיוחד במדינה; הסדרת השימוש בשפה הערבית במוסדות

ממלכתיים או בפניהם תהיה בחוק.

ג) אין באמור בסעיף זה כדי לפגוע במעמד שניתן בפועל לשפה הערבית לפני תחילת של חוק-יסוד זה.

סעיף 5- המדינה תהיה פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות.

סעיף 6- (א) המדינה תשקוד על הבטחת שלומם של בני העם היהודי ושל אזרחיה הנתונים בצרה ובשביה בשל יהדותם או בשל אזרחותם.

(ב) המדינה תפעל בתפוצות לשימור הזיקה בין המדינה ובין בני העם היהודי.

(ג) המדינה תפעל לשימור המורשת התרבותית, ההיסטורית והדתית של העם היהודי.

סעיף 7- המדינה רואה בפיתוח התיישבות יהודית ערך לאומי, ותפעל על מנת לעודד ולקדם הקמה וביסוס שלה.

סעיף 8 - הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה ולצדו ישמש הלוח הלועזי כלוח רשמי; השימוש בלוח העברי ובלוח הלועזי ייקבע בחוק.

סעיף 9- (א) יום העצמאות הוא יום החג הלאומי הרשמי של המדינה.

(ב) יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום הזיכרון לשואה ולגבורה הם ימי זיכרון רשמיים של המדינה.

סעיף 10- שבת ומועדי ישראל הם ימי המנוחה הקבועים במדינה; למי שאינם יהודים זכות לקיים את ימי המנוחה בשבתם ובחגיהם; פרטים לעניין זה ייקבעו בחוק.

סעיף 11- אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת.

הסבר-

ציטוט: (השרה) אמרה להם כי מדינת ישראל מעוניינת לסייע להם בתחום החינוך היהודי. / מטרת התוכנית היא לחזק את הקשר בין מדינת ישראל ליהודי התפוצות, ובכך לבטא את אופייה היהודי של מדינת ישראל. **קישור בין הקטע לבין המושג:** הפנייה לסייע בתחום החינוך / חיזוק הקשר בין ישראל לתפוצות נועד לעגן את אופייה היהודי של מדינת ישראל. **אז:** כדי לשמר את הזיקה בין המדינה ובין בני העם היהודי. **אז:** כדי לשמר את המורשת התרבותית וההיסטורית של העם היהודי ובכך הפנייה מתבסס על חוק הלאום

הערה: תלמידים מעטים מאוד בחרו לענות על שאלה זו. רבים לא ענו נכון על השאלה (למעט ברמת הציין), על תלמידים להכיר את ההכללה בחוק וכן שני סעיפים מלאים.

17. כבר זמן רב שיעור הנשים בתפקידים בכירים במוסדות האקדמיים (למשל, אוניברסיטאות ומכללות) נמוך מן השיעור שלהן באוכלוסייה. כדי לעודד מוסדות אלה לקדם נשים לתפקידים בכירים, החליטה המועצה להשכלה גבוהה להעניק בכל שנה תגמול כספי לכל מוסד אקדמי שיגדיל את מספר הנשים בתפקידים בכירים. תוכנית זו היא לחמש שנים.

ציין והצג את המדיניות (הבחנה א העדפה מתקנת) שעליה מתבססת החלטת המועצה להשכלה גבוהה. הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ציין- העדפה מתקנת (אפליה מתקנת = חצי מהניקוד)
הצג- (נדרשים 4 רכיבים לתשובה)

- הענקת הטבה
- לקבוצה/ לאוכלוסייה מקופחת/ מופלית/ חלשה
- למשך זמן מסוים
- במטרה לצמצם פערים/ אי שוויון

(ישנו ויכוח ציבורי לגבי היקף השימוש הראוי במדיניות זו בין השאר מכיוון שהיא יוצרת אפליה כלפי פרטים אחרים)

הסבר-

ציטוט: כדי לעודד מוסדות אלה לקדם נשים לתפקידים בכירים החליטה המועצה להשכלה גבוהה להעניק בכל שנה תגמול כספי לכל מוסד אקדמי שיגדיל את מספר הנשים בתפקידים בכירים. / תוכנית זו היא לחמש שנים.

קישור בין הקטע למושג: עידוד קידום נשים לתפקידים בכירים באקדמיה, באמצעות מתן תגמול כספי (למוסד) היא ביטוי לרצון לצמצם פערים ואי שוויון הקיים בין נשים לגברים באקדמיה.

או: התוכנית להענקת תגמול כספי למשך 5 שנים, לכל מוסד אקדמי כדי להגדיל את מספר הנשים בתפקידים בכירים היא ביטוי להענקת הטבה לפרק זמן מוגבל (עד לצמצום הפער)

הערה: מרבית התלמידים בחרו לענות על שאלה זו וענו עליה יפה. ניכר שהתלמידים מבינים נושא זה.

18. בעת האחרונה הוחלט על הקמת מרכז עולמי למורשת הדרוזים. המרכז יוקם בישראל ויתקצב מתקציב המדינה. במרכז זה יפעלו ספרייה ומוזיאון ויוצגו בהם אוספים ופריטים היסטוריים, וכן תיערך בו פעילות להעמקת הידע על העדה הדרוזית ומורשתה.
- ציין והצג את **סוג הזכויות** שמתממש באמצעות הקמת מרכז עולמי למורשת הדרוזים בישראל.
הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

ציין- זכויות קבוצתיות / תרבותיות / מיעוטים (נדרשים 3 רכיבים)

- זכויות קבוצתיות הניתנות לקבוצות אתניות-תרבותיות/ מיעוטים לאומיים.

-מטרתן להסדיר בצורה מוסדית את זהותה הייחודית של הקבוצה במדינה / באות לידי ביטוי בתחומים הבאים:

שפה, חינוך, תרבות, ייצוג כקבוצה (2 דוגמאות)

-המדינה קובעת את היקף הענקתן ואת מידת התמיכה המוסדית בהן (לעומת זכויות הפרט של המיעוט שהן זכויות יסוד בכל דמוקרטיה)

הסבר -

ציטוט: המרכז (למורשת הדרוזים) יוקם בישראל ויתקצב מתקציב המדינה. / במרכז זה יפעלו ספרייה ומוזיאון ויוצגו בהם אוספים ופריטים היסטוריים המשקפים את התרבות הדרוזית/ כמו כן תיערך במרכז פעילות להעמקת הידע על העדה הדרוזית ומורשתה.

קישור בין הקטע למושג: הקמת המרכז ותקצובו על ידי המדינה היא ביטוי לתמיכה המוסדית בקבוצות מיעוט במדינה.

או:

הפעלת ספרייה, מוזיאון שבו יוצגו פריטים היסטוריים / פעילות להעמקת הידע על העדה ומורשתה הם ביטוי למימוש זכויות מיעוט ובהן תחום התרבות.

או:

באמצעות הקמת המרכז למורשת הדרוזים המדינה מחזקת את הזהות התרבותית הייחודית של הדרוזים.

הערה: תלמידים מעטים בחרו לענות על שאלה זו. תלמידים רבים ציינו נכון את המושג אך לא ידעו להגדיר נכון את המושג. לא התייחסו למטרה במתן זכויות קבוצה ולהיקף התמיכה של המדינה.

שאלות עמדה: ענה על אחת מן השאלות 19-20.

הנחיות לכתיבת תשובה: סעיף א- עמדה (תומך / מתנגד) והסוגיה. (אין להעתיק את כל הסיפור ולאחריו לרשום תומך / מתנגד)

סעיף ב- על התלמיד לציין מושג אזרחי המבטא את עמדתו, להציג אותו על כל רכיביו ולקשר בין הרכיב המתאים בהגדרה לעמדתו בסוגיה.

סעיף ג- על תלמיד לציין מושג אזרחי המנוגד לעמדתו, להציג אותו על כל רכיביו ולקשר בין הרכיב המתאים בהגדרה לעמדה המנוגדת ביחס לסוגיה.

19. בכל מוצאי שבת, במשך שבועות רבים, נערכו הפגנות המוניות במקומות שונים ברחבי הארץ, ובהם שכונות מגורים ובקרבת בית ראש הממשלה. אלפי מפגינים ביקשו למחות על המצב במדינה ועל התנהלות הממשלה בכלל, ובתקופת מגפת הקורונה בפרט. כמו כן, למרות מגפת הקורונה מספר המשתתפים בהפגנות אלה לא הוגבל, ואילו בכל התקהלות אחרת מספר האנשים כן הוגבל.

הפגנות אלה עוררו מחלוקת בקרב ציבור האזרחים במדינה:

יש מי שתמך בקיום הפגנות המוניות גם בזמן מגפת הקורונה, ויש מי שהתנגד לכך.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות — נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה — הצג את עמדתך באופן ברור.

ב. הנמקת עמדתך — הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.

ג. הנמקת העמדה המנוגדת — הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

19. טענה : תומך /מתנגד לקיום הפגנות המוניות ללא הגבלה גם בזמן מגפת הקורונה בעוד התקהלויות אחרות

הוגבלו

בעד- הזכות לחופש הביטוי/ חופש המחאה / זכויות פוליטיות/ הגבלת השלטון/ מנגנון בקורת בלתי-פורמלי (דעת קהל) / פלורליזם/ סובלנות/ חובות האדם כאזרח/ הבחנה/ מעורבות אזרחית / עקרון שלטון העם / תרבות פוליטית דמוקרטית.

נגד- הזכות לחיים ובטחון/ חובות האדם כאדם (מתוך דאגה לזולת)/ שוויון/ אפליה פסולה/ שמירה על סדר ציבורי/ סולידריות.

הערה: מרבית התלמידים ענו על שאלה זו. מרביתם קיבלו ציון חיובי ואף מצוין על השאלה. עם זאת ישנם תלמידים שקיבלו ציון שלילי על השאלה. תלמידים לא מציגים את רכיבי ההגדרה ולא מקשרים בין הרכיב המתאים בהגדרה לסוגיה.

20. נשיא בית המשפט העליון הוא השופט העומד בראש בית המשפט העליון. לתפקיד זה ממונה השופט הוותיק ביותר מבין שופטי בית המשפט העליון באותה עת.

בעת האחרונה הועלתה הצעה כי נשיא בית המשפט העליון ייבחר בידי הכנסת, ולא כפי שממונה כיום. יש התומכים בהצעה זו ויש המתנגדים לה.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים המתבססים על מושגים מתחום האזרחות — נימוק אחד לעמדתך ונימוק אחד (אחר) לעמדה המנוגדת לשלך.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

- א. טענה — הצג את עמדתך באופן ברור.
ב. הנמקת עמדתך — הצג נימוק לעמדתך המבוסס על מושגים וידע מלימודי אזרחות.
ג. הנמקת העמדה המנוגדת — הצג נימוק לעמדה המנוגדת לעמדתך, המבוסס על מושגים וידע מלימודי האזרחות.

20. תומך / מתנגד שנשיא בית המשפט העליון ייבחר בידי הכנסת, ולא כפי שממונה כיום.
בעד- תפקידי כנסת: מינוי בעלי תפקידים / ייצוג / הפרדת רשויות (עירוב סמכויות) / שלטון העם/ עקרון הכרעת הרוב.
נגד- אי תלות (עצמאות) הרשות השופטת / עקרון הגבלת השלטון / רעיון הפרדת רשויות.

הערה: מעט תלמידים בחרו לענות על שאלה זו. הרוב המוחלט קיבל ציון שלילי. תלמידים אלו לא ענו על שאלת העמדה ע"פ ההנחיות ולא ציינו מושגים מתאימים. יש ללמד את התלמידים את נושא הרשויות לעומק.